अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा – एकादशी

संस्कृत (2024-25)

समयः - होरात्रयम् **सम्पूर्णाङ्काः - 80**

अवधातव्यम् –

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमत्रयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

	खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्	**10 अङ्काः**
1.	**अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-**	
	(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	2×1=2
	(क) विज्ञानप्रयाणमस्ति (ख) जीवनयापनं दुष्करम् अस्ति (ग) मानवसभ्यतायाः विकास अभवत्	
	(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	2×2=4
	क) विज्ञानमाश्रित्य जनः अद्य आकाशे पक्षीवत् उत्पतति, भूमौ वायुवद् धावति, जले मत्स्य इव तरति। ख) जीवनस्य प्रत्येकक्षेत्रे विज्ञानस्य महद् योगदानम् अस्ति। (ग) कृषिक्षेत्रे सर्वं कार्यं विद्युच्चालितयन्त्रैः भवति।	
	(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।	1
	'वैज्ञानिकयुगम्' छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।	

	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) **उत्तराणि :-** i. (क) शत्रुवत् ii. (घ) सप्तमी iii. (क) नूतनाः iv. (घ) षष्ठी	3×1=3
	खण्डः 'ख' रचनात्मक-कार्यम्	**17 अङ्काः**
2.	**पत्राधारित-रिक्तस्थानपूर्तिः :-** विवेकानन्द-छात्रावासः इन्द्रप्रस्थ विश्वविद्यालयः इन्द्रप्रस्थतः दिनाङ्कः .... समादरणीयाः पितृचरणाः। सादरं चरणवन्दनम्। मम प्रथमसत्रस्य (i) **परीक्षा** सम्प्रति सम्पन्ना। मम सर्वाणि प्रश्नपत्राणि शोभनानि अभवन्। अस्मिन् (ii) **शीतावकाशे** अहं गृहं न आगमिष्यामि। इदानीं द्वितीयसत्रस्य (iii) **पुस्तकानि** क्रेतव्यानि सन्ति । अतः भवद्भिः (iv) **यथाशीघ्रं** पञ्चशतं रूप्यकाणि प्रेषणीयानि। अन्यत् (v) **सर्वं** कुशलम्। परिवारे सर्वेभ्यः ज्येष्ठेभ्यः नमः कनिष्ठेभ्यश्च स्वस्ति । भवदीयः प्रियपुत्रः देवदत्तः **(छन्द-अलङ्कार-परिचयः)**	5×1=5
3.	**छन्दस्सु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) अनुष्टुप्-छन्दसि द्वात्रिंशत् वर्णाः भवन्ति। (ख) उपेन्द्रवज्राछन्दसः कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) मन्दाक्रान्ताछन्दसि सप्तदश वर्णाः भवन्ति । (घ) नगणस्य त्रीणि लघूनि चिह्नानि सन्ति ।	3×2=6
4.	**अलंकारेषु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) यमकस्य अलङ्कारस्य कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) श्लेषस्य अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) अर्थान्तरन्यासस्य अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) भवेत् **सम्भावनमथोत्प्रेक्षा** प्रकृतस्य परेण यत्। (लक्षणस्य रिक्तस्थानपूर्तिः)	3×2=6

खण्डः 'ग' पठित-अवबोधनम्		30 अङ्काः
5.	**पद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत –** प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-1 **"वेदाऽमृतम्"** इति पाठाद् उद्धृतः। **अथवा** प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-2 **"परोपकाराय सतां विभूतयः"** इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य पद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
6.	**गद्याशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत –** प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-2 **"परोपकाराय सतां विभूतयः"** इति पाठाद् उद्धृतः। **अथवा** प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-4 **"सौवर्णशकटिका"** इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
7.	**सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :-** प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः। **अथवा** **अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि)** 1) कापुरुष 2) अमित्रान् 3) निर्मानः 4) पराजितः	2+2=4 **अथवा** 4×1=4
8.	**पठितपद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) संस्कृतोद्यानदूर्वा दरिद्रीकृता । (ख) निष्कुटेषु स्वयं कण्टकिन्याहिता। (ग) पुष्पितानां लतानां न रक्षा कृता (घ) विस्तृता वाटिकायोजना निर्मिता ।	3×1=3
9.	**पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)** (क) कालिन्दीतीरे योगिनीपुरं नाम नगरम्। (ख) अलावदीनो नाम यवनराजो बभूव। (ग) अलावदीनो नाम महिमासाहिनाम्ने अकुप्यत्। (घ) चैकदा अत्र वृद्धिसन्धिः।	3×1=3

10.	**रेखाङ्कितपदानि आधृत्य कोष्ठकात् चित्वा प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** **उत्तराणि :-** (क) कः (ख) कम् (ग) का (घ) कस्मात् (ङ) के	4×1=4
	(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)	
11.	**संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** (क) ऋग्वेदः (ख) जातकमाला (ग) भीष्मपर्वणि (घ) सांख्ययोग (ङ) चत्वारः	4×1=4
12.	**संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** (क) अष्टादश (18) (ख) रामायणात् ग्रन्थात् (ग) महर्षिः वाल्मीकिः (घ) मृच्छकटिकम् (ङ) चतुर्विंशतिः सहस्राणि	4×1=4
	खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	**06 अङ्काः**
13.	(क) गुणसन्धेः अथवा अयादिसन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ । (ख) तत्पुरुषसमासस्य अथवा द्विगुसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ । (ग) सम्प्रदानकारकस्य अथवा सम्बन्धकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।	1×2=2 1×2=2 1×2=2

	खण्डः – 'ङ' पाठाधारिताः बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः	**17 अङ्काः**
14.	**प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –** **उत्तराणि :-** 1) (क) इति+एषः 2) (ख) द्वावपि 3) (ग) रामः + अपि 4) (क) अव्ययीभावसमासः 5) (ख) भारतानां माता 6) (क) सत्यम् 7) (क) मत्स्यः 8) (ख) असत्या 9) (ख) प्रविष्टा 10) (ख) क्त 11) (क) क्त्वा 12) (घ) तृतीया 13) (ग) द्वितीया 14) (क) कुलानि 15) (ग) मयि 16) (क) तृतीया 17) (क) क्त्वा	$17 \times 1 = 17$